

**การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรม
ของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี***
**PROMOTING PEOPLE IN LIVING ACCORDING TO GHARĀVĀSA-DHAMMA OF
MONKS IN POTHARAM DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE**

พระสุคนธ์ ญาณาวุธ, พระครูวิสุทธาณันทคุณ, พระครูวาทิววัฒน์
Phra Sukhon Ñāṇāvudho, Phrakhrū Wisutthananthakhun,
Phrakhrū Wateeworawat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sukont2513@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (2) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี

ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักฆราวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ขาดการใช้คำพูดที่น่าเชื่อถือ ขาดการข่มใจ ขาดความอดทนต่อความลำบาก ไม่ให้ทำความผิดต่อผู้อื่น ขาดการรู้จักแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่น ดังนั้น ควรอบรมให้เข้าใจถึงโทษของการพูด ควรอบรมให้รู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนคิดพูดทำและมีสติเสมอ ควรอบรมให้รู้จักประโยชน์ของความอดทน และควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของแก่ผู้อื่น

คำสำคัญ: พระสงฆ์; ส่งเสริมประชาชน; ฆราวาสธรรม

Abstract

The purposes of this research were to study (1) the promoting people in living according to Gharāvāsa-Dhamma of monks in Photharam District, Ratchaburi Province, (2) the comparing of the opinions on the promoting people in living according to Gharāvāsa-Dhamma of monks in Photharam District, Ratchaburi Province, (3) the problems, obstacles, and recommendations toward the promoting people in living according to Gharāvāsa-Dhamma of monks in Photharam District, Ratchaburi Province. The research methodology was a mix-methods research. The findings of this research as following, the promoting people in living according to Gharāvāsa-Dhamma of monks in Photharam District, Ratchaburi Province found that the overall was at high level, the comparing results based on personal factors found that the opinions of people with the difference of gender, educational level and career towards the promoting people in living according to Gharāvāsa-Dhamma of monks in Photharam District, Ratchaburi Province was different, therefore accepted the hypothesis while the opinions of people with the difference of age towards was not different, therefore rejected the hypothesis. The problem and obstacle was lacking of convincing words, self-restraint to do wrong to others, being patience for hardship, sharing things to others therefore should be training to understand the punishment of that speaking, should be training to know and restraint before thinking, speaking, and doing, and always being mindful., should be training to recognize the benefits of patience and should be encouraging activities involving the sharing of things to others.

Keyword: Monks; Promoting people; Gharāvāsa-Dhamma

บทนำ

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์คือการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย แล้วนำมาถ่ายทอดให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามเป็นชีวิตที่ประเสริฐ การให้คำปรึกษาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ คนในสังคมยุคนี้สงสัยโดยทั่วไปมักจะตัดสินใจทำการสิ่งใดได้ยาก ไม่กล้าคิด เกิดความกลัว ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจให้คำปรึกษา อันเป็นการแสดงถึงบทบาทหน้าที่ความเป็นผู้นำด้านภูมิปัญญา ในสังคมข้อมูลข่าวสารนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ต้องปรับบทบาทตัวเองให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อความคงอยู่ของพระพุทธศาสนา

ส บ ต อ ไ ป
(พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, 2537)

ในยุคปัจจุบันนี้มีการมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้การพัฒนาคนในด้านจิตใจได้รับความสนใจน้อยมากและนโยบายในการพัฒนากำลังคนจะมุ่งเน้นพัฒนาทางด้านร่างกาย ความรู้และความสามารถเป็นหลัก ขาดการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี ทำให้เกิดปัญหาความบกพร่องทางคุณธรรมจริยธรรม คนในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติที่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม (วสิน อินทสระ, 2539) ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของสังคมไทย ทำให้คนไทยตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม เมื่อโลกมีความเจริญด้านวัตถุมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความเจริญด้านจิตใจของมนุษย์ในสังคมกลับมามีแนวโน้มลดลง เพราะความนิยมในวัตถุ จนเรียกได้ว่า คนในปัจจุบันตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนิยมก็ว่าได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2542) ดังนั้น การส่งเสริมคุณธรรมจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจของบุคคลให้มีความปรารถนาดี มีใจกว้าง มีความอดทน มีความเสียสละ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงาม และมีความตั้งใจจริงที่จะงดเว้นจากการทำความชั่วและความเสื่อมเสียทุกชนิด ส่วน จริยธรรม เป็นหลักสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม เพื่อบรรลุถึงความสงบสุขของชีวิต จัดเป็นกรอบแห่งการประพฤติที่ได้รับการตีความว่ามีความสูงส่งดีงาม สมควรแก่การปฏิบัตินั้นแนวทางการปฏิบัติ หรือการปฏิบัติที่ได้รับ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2545)

การนี้อำเภอโพธารามเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี มีบริบทที่ประกอบไปด้วย คนในชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน สภาพแวดล้อมต่างรอบตัว มีการทำมาหากิจการใช้ชีวิตแบบเร่งรีบของผู้คนในชุมชน นอกจากนี้ มีสมาชิกบางกลุ่มที่ต้องปฏิบัติงานเพื่อสนองตอบต่อภารกิจของชุมชน บางครั้งในการทำงานต่างทัศนะ ต่างอารมณ์ ต่างต้องรับผิดชอบต่อภารกิจของตนเอง ภาวะอารมณ์ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตการทำงานอย่างมาก กล่าวคือ คนบางคนมีภารกิจความจำเป็นหรือความเครียดทางครอบครัว ความกังวลในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายในครอบครัว บางคนขุนเคืองมาจากการเดินทางต้องเผชิญต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มากมาย ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยแก้ไขภาวะอารมณ์ที่มากกระทบให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขนั้น มีมากมายหลายหมวดด้วยกัน แต่การที่จะนำเอาหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของความเป็นคนดีเหล่านั้นก็ได้ข้อสรุปว่ามีหัวข้อธรรมหนึ่งที่เรานำมาซึ่งหลายที่เป็นชาวพุทธเคยได้ยินได้ฟังกันมาไม่มากนัก นั่นก็คือ หลักพร้าวจริยธรรม หรือ ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามหลักพุทธธรรม และเป็นธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน มีอยู่ 4 ประการ อันได้แก่ สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (ความข่มใจ) ขันติ (ความอดทน) และ จาคะ (ความเสียสละ) (ส.ส. 15/246/353)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับผู้วิจัยมีสังกัดอยู่ในอำเภอโพธารามจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของ พระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยที่ได้มาเป็นข้อมูลสำหรับ การพัฒนาคนในอำเภอโพธาราม และยังสามารถเป็นกรณีศึกษาให้กับพื้นที่อื่นได้อีกประการหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของ พระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตาม หลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการ ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูล

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 72,128 คน (สำนักบริหารการ ทะเบียน จังหวัดราชบุรี, 2563) 2) ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่ม ตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็น ประชาชน จำนวน 72,128 คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน จากนั้นจึงทำการ สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากร ออกเป็น 12 กลุ่ม ตามเขตพื้นที่ตำบล 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เก็บข้อมูลโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 8 รูปหรือคน ประกอบด้วย รองเจ้าคณะ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, เจ้าคณะตำบลเจ็ดเสมียน-คลองข่อย อำเภอโพธาราม จังหวัด ราชบุรี, เจ้าคณะตำบลสร้อยฟ้า-ชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, เจ้าคณะตำบลธรรมเสน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, นายอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, กำนันตำบลชำแระ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และปราชญ์ ชาวบ้าน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น ของประชาชน จำนวน 398 คน มีข้อคำถาม 32 ข้อ แต่ละข้อมีมาตราส่วนประเมินค่าระดับ

ความคิดเห็น (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป 3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

จากงานวิจัย เรื่อง การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.76 ส่วนมากมีอายุ 26-40 ปี จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.45 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.34 และมีอาชีพรับจ้าง จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.97

2. การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านสัจจะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ด้านทมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ด้านขันติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และด้านจาคะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85

3. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ วุฒิการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ประชาชนบางคนขาดการใช้คำพูดที่น่าเชื่อถือ เช่น การพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อ เป็นต้น ประชาชนบางคนขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่รู้จักวางตัวให้เหมาะสม มีความเย่อหยิ่งในตัว มีความแข็งกระด้างต่อผู้อื่น และยึดติดอยู่ในลาภยศมากเกินพอดี ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจและเข้าถึงโทษของการพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อ ว่ามีโทษประการใดบ้างเพื่อประชาชนจะได้ไม่น้อมนำไปประพฤติดังปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ควรอบรมให้ประชาชนรู้จักการวางตัวให้เหมาะสม ลดความเย่อหยิ่งที่มีอยู่ในตัวอ่อนน้อมต่อผู้อื่น และลดความยึดติดอยู่ในลาภยศ พร้อมชี้ให้เห็นคุณและโทษของการไม่รู้จักความอ่อนน้อม

2. ด้านทมะ (ความข่มใจ) ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ประชาชนบางคนขาดการข่มใจตนเอง ไม่ให้กระทำความผิดต่อผู้อื่น เช่น การทะเลาะกัน การทำร้ายร่างกายกัน การใส่ร้ายกัน เป็นต้น ประชาชนบางคนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขฝึกฝนตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติและปัญญา ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรอบรมให้ประชาชนรู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะคิดพูดทำอะไรให้มีสติกำหนดใจตัวเอง ในรู้จักคิดถึงผลดีผลเสียอย่างรอบคอบก่อนจะทำ ควรส่งเสริมให้มี

กิจกรรมที่การสร้างแรงกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยยกตัวอย่างบุคคลทางพระพุทธศาสนาให้เห็นเป็นรูปธรรม

3. ด้านขันติ (ความอดทน) ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ประชาชนบางคนขาดความอดทนต่อความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและการทำงานตลอดจนขาดความอดกลั้น อดใจ เมื่อเจอกับเหตุการณ์อันไม่ชอบใจ ประชาชนบางคนขาดความเข้มแข็งต่อเมื่อเวลาที่ผิดหวังจากสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจปรารถนา ตลอดจนไม่มีสติควบคุมจิตใจตนเองให้อยู่ในสภาพปกติได้ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรอบรมให้ประชาชนได้รู้จักประโยชน์ของการมีความอดทน สามารถทำให้เราเป็นคนสุขุมรอบคอบ มีสติขึ้น จะทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปอย่างดี ส่วนโทษของการไม่มีความอดทน สามารถทำให้เราเป็นคนหนักไม่เอา เบาไม่สู้ สร้างนิสัยเกียจคร้านในตัวเอง ควรอบรมให้ประชาชนเข้าใจในสภาพของโลกว่าไม่มีอะไรที่จะสมหวังดังใจเราไปหมดทุกอย่าง ความหวังเป็นเพียงปรากฏการณ์สั้น ๆ เช่นเดียวกับความสุขที่เราไม่อาจมีได้ตลอดเวลา

4. จาคะ (ความเสียสละ) ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ประชาชนบางคนขาดการรู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่ไดมาโดยสุจริตแก่ผู้อื่น ตลอดจนไม่รู้จักรับการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนบางคนขาดการมีจิตใจโอบอ้อมอารี การเข้าอกเข้าใจผู้อื่นและการเอาใจเข้ามาใส่ใจเรา ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของแก่ผู้อื่น เช่น การทำบุญตักบาตร กิจกรรมทำบุญกับคนพิการ กิจกรรมปันสุขให้น้อง และกิจกรรมปันสุขเติมฝันแบ่งปันให้น้อง เป็นต้น ควรอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เป็นมิตรกับคนรอบข้าง ใครอยู่ใกล้ก็จะรู้สึกอบอุ่น

5. สรุปผลการสัมภาษณ์

1. ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า หากเรามีความจริงใจต่อผู้อื่นก็จะได้รับความจริงใจกลับมานั่นเองอันสืบเนื่องมาจากการมีสัจจะ ได้แก่ เป็นคนมีความรับผิดชอบ เป็นคนหนักแน่นมั่นคง ชีวิตและหน้าที่การงานมีความเจริญก้าวหน้า มีคนเคารพยกย่อง มีคนเชื่อถือและเกรงใจ มีคนรักใคร่นิยม พบเจอกับรักแท้มีเกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น โทษของการขาดสัจจะ ได้แก่ ไม่มีความรับผิดชอบ เป็นคนเหลวไหลและ ไร้ความสามารถในการทำงาน ชีวิตพบแต่ความตกต่ำ ไร้คนรักจริง มีแต่คนดูถูก ไร้คนเชื่อถือ ไร้ความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่ การงาน มียศเสื่อมยศ มีลาภเสื่อมลาภ เป็นต้น

2. ด้านทมะ (ความข่มใจ) จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การที่ประชาชนมีทมะก็เพื่อที่จะทำให้เรายอมรับในข้อบกพร่องของคนผู้อื่นได้ รวมทั้งจุดเด่นจุดด้อยของเขาด้วย หลักอันแท้จริงของทมะ คือ การใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจ ควบคุมจิตใจ ในการทำความ เข้าใจคนอื่นนั้น รวมถึงเข้าใจถึงความเป็นไปอันแท้จริงของโลกนี้ด้วย เมื่อทุกคนต่างรู้ดีว่า ไม่มีใครที่จะสมบูรณ์แบบไปหมดทุกอย่าง ทุกคนต้อง เข้าใจในข้อด้อยและข้อเด่นของผู้อื่น เมื่อเข้าใจผู้อื่นแล้วก็จะจึงจะเป็นผู้ที่สมารถได้รับความเข้าใจจากคนคนอื่น ๆ ได้เช่นกัน

3. ด้านขันติ (ความอดทน) จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ประชาชนจะต้องอดทนแม้ว่า จะต้องเผชิญและฟันฝ่าต่อความยากลำบากสักแค่ไหน จะต้องทนให้ได้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก จะต้องมีสติอดทน อดกลั้น คิดหาอุบาย หรือใช้ปัญญา หาทางแก้ไข ฝ่าฟันไปให้ได้ ความอดทน เพียรพยายามเท่านั้น ที่จะเป็นกำลังใจให้ซึ่งกันและกันจนสามารถ ผ่านพ้น เหตุการณ์เลวร้ายไปได้

4. จาคะ (ความเสียสละ) จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ผู้ที่มีหลักจาจะอยู่ในใจนั้น ถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จำเป็น ตลอดถึงการให้อภัยด้วย การให้อภัยนั้น อาจเป็นการสรุปนิยามของความรักที่ดีก็ได้ เพราะเมื่อเราให้อภัยแก่คนที่ผู้อื่น ก็เป็นการแสดงไมตรีจิตเรื่องความจริงใจ ของเราเอง เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับความแตกต่าง การเข้าใจซึ่งกันและกันและมีความอดทนอดกลั้นใน ไม่คิดแค้น ไม่คิดเอาคืน มีแต่ความรักให้กันและให้อภัยกัน.

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักขรวาสธรรม ของ พระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีประเด็นสำคัญซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักขรวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม พบว่า การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักขรวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสัจจะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นผู้มีสัจจะ ซื่อสัตย์ สุจริต และมีความจริงใจอย่างมาก ซึ่งผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ทศนีย์ กลางเภา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักขรวาสธรรมกับคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานอัยการภาค 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติตนตามหลักขรวาสธรรมของข้าราชการสำนักงานอัยการภาค 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัจจะ มีค่าเฉลี่ย 4.13 ด้านทมะ มีค่าเฉลี่ย 3.92 ด้านขันติ มีค่าเฉลี่ย 3.91 และด้านจาคะ มีค่าเฉลี่ย 3.50 (ทศนีย์ กลางเภา, 2555)

1. ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักขรวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านสัจจะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมแนะนำให้ประชาชนมีความประพฤติซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นผู้มีสัจจะ ซื่อสัตย์ สุจริต และมีความจริงใจอย่างมาก ซึ่งผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเรต้า จันทรเหลือง ได้ทำการ

วิจัย “เรื่องการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม 4 ของตำรวจจราจรสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.46 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ (1) ด้านสัจจะ ค่าเฉลี่ย 4.57 (2) ด้านขันติ ค่าเฉลี่ย 4.47 (3) ด้านจาคะ ค่าเฉลี่ย 4.41 และ (4) ด้านทมะ ค่าเฉลี่ย 4.40 (เรต้า จันทรเหลียง, 2556)

2. ด้านทมะ (ความข่มใจ) การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านทมะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมแนะนำให้ประชาชนมีการปลูกฝังนิสัยรักการฝึกฝนตนให้เกิดขึ้นในตัวเอง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นผู้รู้จักการปลูกฝังนิสัยรักการฝึกฝนตนให้เกิดขึ้นในตัวเอง ซึ่งผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระสัณ สังขโมทโค ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย คือ 3.72 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง (พระสัณ สังขโมทโค, 2553)

3. ด้านขันติ (ความอดทน) การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านขันติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมแนะนำให้ประชาชนไม่หวั่นไหวต่อคำพูดสรรเสริญของผู้อื่น เพราะจะทำให้หลงตนเองมากจนเกินพอดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นผู้ไม่หวั่นไหวต่อคำพูดสรรเสริญของผู้อื่น ซึ่งผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูเขมาภิวุฒิ (สังเวียน อภิชาโต) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารงานบุคลากรตามหลักธรรมาธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ด้านสัจจะ ครูทำรายงานความก้าวหน้าการปฏิบัติงานตามแผนงานได้ถูกต้องและเหมาะสม ด้านทมะ ครูใช้สติปัญญาสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้รับฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ด้านขันติ คือความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วเย้าที่เกิดขึ้นจากการบริหารทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ด้านจาคะ ครูเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม ข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรตามหลักธรรมาธรรม 4 คือ ด้านสัจจะครูมีความจริงใจ มีใจเป็นกลาง และเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านทมะครูปรับตัวแก้ไขข้อบกพร่อง เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอน ด้านขันติ ผู้บริหารควรใส่ใจดูแลและสร้างกำลังใจแก่ครูและบุคลากรในโรงเรียน

ด้านจาคะ คือ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีเมตตากรุณา และช่วยเหลือผู้ได้บังคับบัญชา (พระครูเขมาภิรุต, 2553)

4. ด้านจาคะ (ความเสียสละ) การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านจาคะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อบรมแนะนำให้ประชาชนรู้จักแนะนำผู้อื่นให้ร่วมกันทำแต่สิ่งที่ดีเพื่อสังคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นผู้รู้จักแนะนำผู้อื่นให้ร่วมกันทำแต่สิ่งที่ดีเพื่อสังคม ซึ่งผลวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมหมาย รัตตัญญู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาวาสธรรม 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาวาสธรรม 4 ด้านสังจะ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อกันความจริงใจ พุดจริงทำจริง ความเชื่อถือ และการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านทมะ ได้แก่ การรู้จักข่มใจตนเอง การยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญผู้อื่นความ กระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม การรับฟังคำตำหนิและพร้อมที่จะแก้ไข และการหมั่น แสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ ด้านขันติ ได้แก่ ความอดทนการตำหนิติเตียน ความขยันในการทำงาน ความตรงต่อเวลา การยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการปฏิบัติ และการปฏิบัติงานอยู่เหมาะสม และด้านจาคะ ได้แก่ การเสียสละม่งหมั่นทำหน้าที่ได้ทำงานเป็นทีม การเสียสละ เวลาพักผ่อนทำงานให้สำเร็จ การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทำงานทันเวลา และความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (สมหมาย รัตตัญญู, 2552)

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

1. เพศ เพศเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของที่มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาวาสธรรมของพระสงฆ์ อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า การมีเพศที่ต่างกันนั้นทำให้มีความคิดเห็นที่หลากหลายและไม่จำกัดอยู่เฉพาะคำว่าเพศเท่านั้นไม่ว่าเพศไหนก็มีสิทธิที่จะเห็นต่างกันได้ ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระพาบ ชิตมาโร (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักธรรมาวาสธรรม 4 โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เพศ แตกต่างกันมีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. อายุ อายุ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของที่มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกันนั้น มีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่คล้ายๆ กัน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ พระเอกพล กิตติปัญญา (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต แตกต่างกัน

3. วุฒิกการศึกษา วุฒิกการศึกษา เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของที่มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีวุฒิกการศึกษาแตกต่างกันนั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านวุฒิกการศึกษา จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ พระพาบ ชิตมาโร (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาก้าวหน้าของผู้บริหารตามหลักธรรมาธรรม 4 โรงเรียนประถมศึกษานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัย พบว่า วุฒิกการศึกษามีผลให้เกิดความคิดเห็นแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. อาชีพ อาชีพ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของที่มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีอาชีพต่างกันนั้น มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลวิจัยของ ทศนีย์ กลางเภา (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาธรรมกับคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานอัยการภาค 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติตามหลักธรรมาธรรมของข้าราชการสำนักงานอัยการภาค 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัจจะ มีค่าเฉลี่ย 4.13 ด้านทมะ มีค่าเฉลี่ย 3.92 ด้านขันติ มีค่าเฉลี่ย 3.91 และด้านจาคะ มีค่าเฉลี่ย 3.50 2) คุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงานอัยการภาค 4 โดยภาพรวม พบว่า อยู่

ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติตนตามหลัก ธรรมวาสนธรรมกับคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานอัยการภาค 4 โดยภาพรวมมี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการปฏิบัติงานในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมวาสนธรรมของพระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย อธิบายได้ตามแผนภาพ ดังนี้

1. ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์)

-การอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจและเข้าถึงโทษของการพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อ ว่ามีโทษประการใดบ้างเพื่อประชาชนจะได้ไม่นำไปประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

-การอบรมให้ประชาชนรู้จักการวางตัวให้เหมาะสม ลดความเย่อหยิ่งที่มีอยู่ในตัว อ่อนน้อม ต่อผู้อาวุโส และลดความยึดติดอยู่ในลาภยศ พร้อมชี้ให้เห็นคุณและโทษของการไม่รู้จักความอ่อนน้อม

2. ด้านทมะ (ความข่มใจ)

-การอบรมให้ประชาชนรู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะคิดพูดทำอะไร ให้มีสติกำหนดใจตัวเอง ในรู้จักคิดถึงผลดีผลเสียอย่างรอบคอบก่อนจะทำ

-การส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่การสร้างแรงกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้น ที่จะพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยยกตัวอย่างบุคคลทางพระพุทธศาสนา ให้เห็นเป็นรูปธรรม

3. ด้านขันติ (ความอดทน)

-การอบรมให้ประชาชนได้รู้จักประโยชน์ของการมีความอดทน สามารถทำให้เราเป็นคน สุขุม รอบคอบ มีสติขึ้น จะทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปอย่างดี ส่วนโทษของการไม่มีความอดทน สามารถทำให้เราเป็นคนหนักไม่เอา เบาไม่สู้ สร้างนิสัยเกียจคร้านในตัวเอง

-การอบรมให้ประชาชนเข้าใจในสภาพของโลกว่าไม่มีอะไรที่จะสมหวังดังใจเราไปหมด ทุกอย่าง ความหวังเป็นเพียงปรากฏการณ์สั้น ๆ เช่นเดียวกับความสุขที่เราไม่อาจมีได้ตลอดเวลา

4. ด้านจาคะ (ความเสียสละ)

-การส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของแก่ผู้อื่น เช่น การทำบุญตักบาตร กิจกรรมทำบุญกับคนพิการ กิจกรรมปันสุขให้น้อง และกิจกรรมปันสุขเติมฝันแบ่งปันให้น้อง เป็นต้น

-การอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เป็นมิตรกับคนรอบข้าง ใครอยู่ใกล้ก็จะรู้สึกอบอุ่น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาธรรม ของ พระสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรอบรมให้ประชาชนได้เข้าใจและเข้าถึงโทษของการพูดเท็จ และการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม

2. ควรอบรมให้ประชาชนรู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนที่จะลงมือทำให้มีสติตลอดเวลา

3. ควรอบรมให้ประชาชนได้รู้จักประโยชน์ของการมีความอดทน

4. ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของแก่ผู้อื่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมาภิบาล
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาภิบาล
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมาภิบาล

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ กลางเภา. (2555). *ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักธรรมาภิบาล 4 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเชมภาวิฑูมิ. (2553). *การพัฒนาการบริหารงานบุคลากรตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพาบ ชิตมาโร. (2557). *ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักธรรมาภิบาล 4 โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ. (2537). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย: นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- พระสัณห์ สงฆ์โมทโค. (2553). *การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอ่างทอง (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเอกพล กิตติปัญญา. (2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านแปะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). *บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรดำ จันทรเหลือง. (2556). การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของตำรวจจราจรสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2539). จริยธรรมกับบุคคล: กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- สมหมาย รัตตัญญู. (2552). ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล 4 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: วิทยาลัยมหามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.